

מערך שיעור

נשים כמנהיגות דתיות¹.

הצעה לשיעור אינטראקטיבי.

מערך השיעור נכתב בשיתוף עם "קולך" ומלווה את הידעון "לעת כזאת" - על מנהיגות נשית בתוך עולם של מסורת.

רציונל:

נשים דתיות כמיעוט סוציולוגי:

מיעוט סוציולוגי מתייחס לקבוצה שאיננה קטנה מן הבחינה המספרית, אולם סובלת מיחס שונה ובלתי שוויוני. במובנים מסוימים נשים דתיות הן מיעוט סוציולוגי בעל פנים כפולות. ראשית, ככל יתר הנשים אף הן מופלות בתחומים דוגמת תעסוקה, רווחה או מעמד חברתי. על כך, נוסף נדבך העומד בזיקה למעמדן בקהילה הדתית. בהתייחס לעובדות בלבד, מבלי להיכנס לסיבות או להקשרים ההיסטוריים, ניתן להצביע על כך שנשים אינן זוכות למעמד שיש לגברים בכל הקשור לנגישות אל מוקדי הכוח בקהילה, למשאבי כסף וזמן המוקצים לפיתוחן האישי בתחום הדתי, להובלת טקסים דוגמת עריכת חופה או ברכת כהנים ועוד. כמובן שישנו הבדל גדול בין קשת הקהילות המרכיבות את הפסיפס האורתודוקסי, וכמובן שישנן תזוזות מרחיקות לכת בעשורים האחרונים, ועדיין, הנחות היסוד ההלכתיות, אך גם החברתיות, הופכות נשים דתיות למיעוט סוציולוגי בקהילותיהן.

בתרבות הדמוקרטית כלים המסייעים למיעוט סוציולוגי להגיע לעמדות מנהיגות בחברה. בשיעור זה נעסוק בשיטת המכסות המבטיחות ייצוג הולם ונבחן האם וכיצד היא מתאימה לשילוב נשים דתיות כמנהיגות בקהילותיהן.

מטרות:

נכיר את המושגים: פמיניזם אורתודוקסי, מיעוט סוציולוגי, מכסות.

נדון במכסות ככלי לטיוב מעמדן של נשים כמנהיגות בקהילות דתיות.

קהל יעד: כיתות ט"ו-ב.

משך השיעור: שעה וחצי.

אמצעי עזר: בשלבים מסוימים בשיעור תהיה אפשרות לשימוש בכלים אינטראקטיביים. כדאי להכיר ולתרגל את הכלים קודם לשימושם בשיעור. להלן רשימת הכלים המשמשים בשיעור זה:

מנטימטר: <https://www.mentimeter.com/> - שימו לב: הכלי דורש הרשמה מוקדמת של המורה. התלמידות תוכלנה להיכנס ללינק ללא הרשמה.

מחולל טיעונים: <https://katzr.net/287060> אין צורך בהרשמה מוקדמת.

¹ מערך השיעור מלווה ידעון שיצא בנושא, לקריאה: <http://www.yesodot.org.il/article/891/2491/>

מערך שיעור

מהלך:

1. כתבו על הלוח את המושג 'פמיניזם אורתודוקסי'. הקצו חמש דקות לכתיבה אישית ובקשו מהתלמידות² להציף על דף נייר מושגים, אסוציאציות או כל מידע רלוונטי אחר שהן מחזיקות לגבי המושג.
2. בתום חמש דקות בקשו מהתלמידות לנסח בכתיבה משפט אחד המייצג נאמנה את מכלול הכתיבה שלהם בנוגע לפמיניזם האורתודוקסי.
לאחר ניסוח המשפט, בקשו מהתלמידות לחלץ מילה אחת העשויה המתמצתת את המשפט. כתבו את המילים על הלוח.
בשיעור בפלטפורמה אינטרנטית תוכלו לבקש מהתלמידות לשלוח את המילים שחילצו למסך משותף באמצעות הכלי האינטרנטי מנטימיטר. (כלי זה עשוי לשמש אף בשיעור פנים אל פנים).
3. הציגו בפני התלמידות את המושג 'מיעוט סוציולוגי':³

קבוצת מיעוט היא קטגוריה חברתית אשר איננה שייכת לקבוצת הרוב השולטת בחברה נתונה, היא מתאפיינת בכך שחבריה הם בעלי אפיונים פיזיים, חברתיים או תרבותיים משותפים, והם נתונים לקיפוח חברתי בשל כך. בהגדרת סוציולוגים, מיעוט חברתי אינו מהווה בהכרח מיעוט מבחינה מספרית, והוא כולל כל קבוצה המופלית ביחס ל"קבוצת הרוב" בתחומים שונים: מעמד חברתי, חינוך, תעסוקה, רווחה ועוצמה פוליטית.

הציגו בפני התלמידות את הטענה כי נשים, המהוות למעלה ממחצית מהאוכלוסייה, מוגדרות כמיעוט סוציולוגי. בקשו מהן להסביר מדוע. (תשובות אפשריות תתייחסנה לכושר ההשתכרות הנמוך של נשים, לתת ייצוג שלהן בעמדות כוח, לסטריאוטיפים המתייחסים אליהן, וכן הלאה).

4. כתוב על הלוח את השאלה הפורייה הבאה:
האם נשים דתיות הן מיעוט סוציולוגי בקהילותיהן?
הסבירו: השאלה תיבחן לאור סוגיית המנהיגות.
את השאלה ניתן להרחיב באמצעות דברי הרקע הבאים:

מהפיכת תלמוד התורה לנשים עברה כברת דרך ארוכה מאז שייסדה שרה שנירר את בית יעקב בשנת 1918 בקרקוב. בתי המדרש לנשים הצמיחו ומצמיחים קבוצה הולכת וגדלה של למדניות, ואלה נתנו אותותיהן אף מחוץ למסגרות הלימוד. כיום, נשים מעוניינות להיות חלק מכל שדרת המנהיגות של האורתודוקסיה המודרנית – תהייה זו התביעה להיות חלק מהמועצות הדתיות, לשמש כטוענות רבניות או כיועצות הלכה, כמשגיחות כשרות, כמובילות תפילה, כחברות שוות ייצוג במפלגות הדתיות ועוד. התגובות לתביעות אלה מגוונות מאוד כמובן, אך לא ניתן להתעלם מתמונת הרוחב המספרת על שינויים מפליגים המתחוללים במעמד האישה הדתית, כמו גם על התגברות תגובות הנגד והגבהת החומות לנוכח 'רוחות זרות' המנשבות בחללו של עולם.

² מנוסח בלשון נקבה, הכוונה כאן וביתר המערך לתלמידים ותלמידות.

³ ההגדרה לקוחה מאתר הוויקיפדיה.

מערך שיעור

5. הקרינו את הסרטון הבא, העוסק בשילוב נשים במועצות הדתיות:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZfBzDdrHFvQ>

בקשו מהתלמידות לנסח את הבעיה המוצגת בסרט, ואת הפתרון המוצע.
לאחר איסוף התשובות, כתבו את המושגים הבאים על הלוח: תת ייצוג. מכסות.

הרחיבו לגבי כל אחד מהמושגים:

תת הייצוג – חוסר הלימה בין החלק היחסי של קבוצה באוכלוסייה ובין הפלח שהיא מקבלת בעמדות כוח והובלה.

מכסות - המכסות באות להבטיח את ייצוגן של מיעוטים במוסדות שונים, לדוגמה בית המשפט העליון, מוסדות להשכלה גבוהה וכמובן הפרלמנט. בפוליטיקה העולמית, החל משנות התשעים, הפכו המכסות המבטיחות מקום ריאלי לנשים לשכיחות מאוד ויש להן מופעים מסוגים שונים. בישראל, המכסות קיימות כעת באופן וולונטרי מבלי שהן מתקיימות כחובה החלה על כלל המפלגות – אולם לא מעט מהן מבקשות לשריין את מקומן של נשים ברשימה, כך גם 'הבית היהודי' המבטיח מזה עשור כי בכל אחת מהחמישיות הראשונות יישמר מקום לאישה.

6. הציגו את השאלה הבאה: נשים אינן חלק מתפקידים רבים בהנהגה הדתית. כך לדוגמה רוב הבחינות להסמכה ברבנות אינן פתוחות בפניהן, תפקידי רבני שכונות / ערים אינם אפשרות המוצעת להן, בקהילות רבות נשים אינן מוזמנות לדרוש או לשמש כגבאיות ועוד.
(תוכלו לבקש מהתלמידות לתת דוגמאות נוספות)
האם שיטת המכסות, הפועלת כיום במועצות הדתיות וכן בשריין מקומות ברשימות לכנסת, עשויה לסייע אף במקרים הללו?
קיימו דיון בנושא – בקשו מהתלמידות להציג עמדה מנומקת ובמידת האפשר לגבות אותה על ידי דוגמאות.
בשיעור בפלטפורמה אינטרנטית ניתן לקיים את הדיון באמצעות הכלי מחולל טיעונים.

7. לסיכום השיעור:

בקשו מהתלמידות לחזור אל המילה שהן חילצו בראשית השיעור, המתארת את יחסן לפמיניזם האורתודוקסי. בקשו מהתלמידות להתייחס למילה שכתבו באמצעות הפריזמה של נשים כמנהיגות דתיות: האם הן מעוניינות לשנות את המילה? האם הן חושבות עליה כעת באופן אחר? וכן הלאה.